

«خلاصه بررسی تحولات اقتصادی کشور»

برخوردار بوده است ولی نسبت به سال ۵۶ در سطح پائین تری قرار داشت.

یکی از مشکلات دیگر که پس از انقلاب همچنان گریبانگیر اقتصاد بوده، افزایش مداوم و سریع قیمت‌هاست. تداوم مشکلات زیربنائی همراه با تنگناهای جدید در زمینه مسائل ارزی، مواد اولیه، مدیریت واحدهای تولیدی، نامشخص بودن وضع مالکیت و نظام آتی اقتصادی کشور عواملی بود که تورم قیمت‌ها را بدنبال داشت. عملکرد نامطلوب بازار و نیازهای اقتصادی و اجتماعی ایران موجب گردید که دولت جهت مهار تورم اقداماتی به عمل آورد که از آنجمله میتوان طرح توزیع عادلانه و سهمیه‌بندی کالاها، تشکیل شرکتهای تعاونی توزیع و مصرف و ادامه سیاست پرداخت سوبسید به کالاهای اساسی را نام برد.

تولید، هزینه و درآمد ملی

۱- تولید ملی: تولید ناخالص ملی که در سال ۶۱ دارای رشدی معادل $14/2$ درصد بود در سال ۱۳۶۲ با سرعت کمتری افزایش یافت و با رشدی معادل $13/5$ درصد به رقم ۳۵۳۴ میلیارد ریال بالغ گردید. تولید ناخالص داخلی نیز در سال مورد گزارش ۳۴۱۸ میلیارد ریال رسید که مبین افزایش معادل $13/4$ درصد نسبت به رقم مشابه سال قبل بود. بررسی اجزاء تشکیل دهنده تولید ناخالص داخلی نشان میدهد که افزایش عمدتاً بدلیل رشد ارزش افزوده بخشهای صنعت، ساختمان و بازرگانی است که در نتیجه افزایش درآمدهای نفتی در سال ۶۱ و تأمین مواد موردنیاز صنایع از طریق واردات حاصل گردیده است. ارزش افزوده بخش نفت که در سال ۶۱ رشد قابل ملاحظه‌ای داشت در سال ۶۲ تا حدودی بدون تغییر باقی ماند و در نتیجه سهم آن در تولید ناخالص داخلی از $17/3$ درصد در سال ۱۳۶۱ به $15/5$ درصد در سال مورد گزارش رسید.

تولید ناخالص داخلی بدون نفت در سال مزبور از رشدی معادل $14/8$ درصد برخوردار گردید.

در آستانه پیروزی انقلاب، فعالیتهای اقتصادی کشور دچار رکود بود. رکود حاکم بر اقتصاد کشور که از نیمه دوم سال ۱۳۵۶ تشدید شد نتیجه سالهای برنامه‌ریزی غیر اصولی و ناهماهنگ بود. پس از انقلاب با بروز مشکلات جدیدی از قبیل مسدود شدن ذخائر ارزی، تحریم اقتصادی و بروز جنگ تحمیلی، جمهوری اسلامی با مشکلات پیچیده‌تر اقتصادی مواجه گردید مشکلات مذکور همراه با فقدان برنامه اقتصادی مشخص، موجب گردیده است که با گذشت چند سال از انقلاب اسلامی، علیرغم کوششهایی که تاکنون بعمل آمده، فعالیتهای اقتصادی در مقیاس مطلوبی گسترش نیابد.

اگر چه یکی از اهداف اصلی انقلاب، قطع وابستگی اقتصاد ایران به درآمد حاصل از صادرات نفت بود ولی در عمل بدلیل بروز مشکلات متعدد هنوز نفت نقش تعیین کننده و اساسی در اقتصاد ایران دارد و افزایش یا کاهش تولید و صادرات آن، فعالیت دیگر بخشهای اقتصادی را شدیداً تحت تأثیر قرار میدهد. از سال ۶۴ که بدنبال توطئه جهان استکباری و عوامل آن قیمت نفت بشدت کاهش یافته است درآمدهای ارزی و درآمد بودجه عمومی دولت نیز کاهش چشمگیر نمود فرصت طلائی لازم جهت قطع وابستگی به درآمد نفت و سالم سازی اقتصاد کشور و بودجه عمومی دولت پدید آورد لذا فعالیت‌ها و اقداماتی هر چند ناچیز در این زمینه صورت گرفته است که انتظار میرود در آینده با برنامه‌ریزی دقیق و همه جانبه و پشت سر گذاشتن مشکلات حرکت مطلوب و اساسی انجام گیرد.

در سالهای ۵۷ الی ۵۹ بدلیل کاهش تولید نفت و رکود صنایع، تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های ثابت بطور قابل ملاحظه‌ای تقلیل یافت. بطوریکه از حدود ۳۹۲۲ میلیارد ریال در سال ۵۶ به ۲۵۶۸ میلیارد ریال در سال ۵۹ رسید. ولی با رفع مضیقه‌های ارزی و به حرکت درآمدن چرخهای اقتصادی این رقم از سال ۱۳۶۰ و ۱۳۶۱ از رشد مثبتی

ارزش افزوده گروه کشاورزی به میزان ۱/۶ درصد کاهش یافت. این کاهش علیرغم نقش محوری است که برای این بخش در نظر گرفته شده است. ولی این گروه در سال ۶۳ از رشدی معادل ۴/۱ درصد برخوردار گردید.

تغییرات تولید ناخالص داخلی بدون نفت نیز هم جهت با تغییرات تولیدات ناخالص داخلی بوده است. بدین ترتیب که از سال ۵۷ که این متغیر پیوسته در حال کاهش بود، در سال ۱۳۶۰ برای نخستین بار پس از پیروزی انقلاب سیر نزولی خود را از دست داد و شروع به افزایش نمود.

بخش کشاورزی بدلیل مواجه بودن با تنگناهای متعدد چه در دوران قبل و چه بعد از انقلاب سهم قابل توجهی در تولیدات داخلی نداشته است. اختلاف سطح زندگی در شهر و روستاها، عملکرد غلط رژیم گذشته، بازده کم فعالیتهای کشاورزی در مقایسه با دیگر فعالیتهای اقتصادی بخصوص در بخش خدمات و ساختمانی، مهاجرت نیروی فعال روستا به شهر و رابطه نامتعادل بین قیمت محصولات کشاورزی با قیمت سایر کالاها و خدمات کماکان از مشکلات عمده کشاورزی ما محسوب میشود. علیرغم همه این مسائل ارزش افزوده گروه کشاورزی براساس آمار اخذ شده از وزارت کشاورزی طی دوران پس از انقلاب همواره از رشد مثبتی برخوردار بود در سال ۶۲ سیر نزولی یافت ولی در سال ۶۳ مجدداً افزایش یافت.

هزینههای مصرفی طی سالهای ۶۱-۱۳۵۸ دچار نوساناتی چند گردید و بطور متوسط سالانه ۳/۲ درصد از میزان آن به قیمت ثابت کاسته شد. کاهش هزینههای مصرفی بخش دولتی طی دوره مذکور سریعتر از کاهش هزینههای مصرفی بخش خصوصی بود.

فعالیت در بخش صنعت که بدلیل عواملی از قبیل تحریم اقتصادی، مشکلات ناشی از ضعف مدیریت، فقدان برنامه ریزی دقیق و بالاخره عدم تمایل بخش خصوصی به توسعه سرمایه گذاری دچار رکود بود. با رفع برخی از مشکلات در سال ۱۳۵۹ ارزش افزوده این بخش به قیمت ثابت سیر نزولی خود را از دست داد و شروع به افزایش نمود بطوریکه در سال ۶۱ معادل ۱۲ درصد رشد نشان داد. رشد گروه صنایع و معادن در سال ۶۱ معادل ۱۰/۵ درصد بود.

افزایش سریع درآمدها و رشد جمعیت آغاز تشدید کمبود مسکن در مناطق شهری و بروز این مسئله بصورت مزمن در کشور بود که بدنبال مشکلات متعدد بعد از انقلاب نیز همچنان بعنوان یکی از مسائل مهم اقتصادی ابعاد تازه ای یافت.

ارزش افزوده گروه صنایع و معادن در سال ۶۲ از رشدی معادل ۱۵/۶ درصد به قیمت ثابت برخوردار گردید بررسی ارقام در گروه مزبور حاکی از آن است که ارزش افزوده این گروه متشکل از بخشهای صنعت، ساختمان، معدن و برق و گاز در سال ۱۳۶۳ حدود ۳/۲ درصد نسبت به سال قبل افزایش یافته است.

گروه خدمات در سال ۱۳۶۲ با سهمی معادل ۵۳/۷ درصد در تولید ناخالص داخلی بالاترین رشد (۱۸/۶) درصد در میان گروههای اصلی تشکیل دهنده تولید ناخالص داخلی بخود اختصاص داده است.

ارزش افزوده بخش بازرگانی، رستوران، هتلداری، بالاترین سهم در گروه خدمات. حدود ۴۹ درصد در سال ۱۳۶۲ بیشترین تأثیر را بر روند افزایش ارزش افزوده گروه خدمات برجای نهاده است و تنها دو بخش خدمات عمومی و خدمات مؤسسات مالی و پولی در سال مورد گزارش کاهش ناچیزی داشته اند.

گروه خدمات در سال ۱۳۶۳ نیز با رشدی معادل ۲/۱ درصد تأثیری مثبت بر سطح کلی فعالیتهای اقتصادی برجای نهاد و بعلاوه کاهش ارزش افزوده گروه نفت و خدمات در سال مزبور سهم بالاتری از تولید ناخالص داخلی کشور را بخود اختصاص داده است.

ارزش افزوده گروههای اصلی تشکیل دهنده تولید ناخالص داخلی به قیمت ثابت سال ۱۳۵۳

مبلغ (میلیارد ریال) رشد (درصد)

گروه های اصلی	۱۳۶۰	۶۱	۶۲	۶۳	۶۰	۶۱	۶۲	۶۳
گروه کشاورزی	۴۰۴	۲۳۶	۲۲۹	۱۱/۳۴۴۶/۷	۷/۹	-۱۶	۴/۱	۶۳
گروه نفت	۸۲۷۳/۶	۵۳۱/۱۵۲۶	۵۳۱/۱۵۲۶	۱۷/۲	۹۲/۵	-۸		
گروه صنایع و معادن	۷۵۳۴/۵	۱۵۹۰/۷۵۳۴	۱۵۹۰/۷۵۳۴	۱۶۸۳/۱۵۹۰	۲/۷۷۰	۱۰/۵	۱۵/۶	۳/۲
گروه خدمات	۱۵۰۴/۱	۱۵۴۶/۷۱۵۴۶	۱۵۴۶/۷۱۵۴۶	۱۸۷۱/۸۱۸۳۳	۱/۹	۱۸/۶	۲/۸	۲/۱

۲- هزینه ملی

به تبع آن کاهش واردات را بر اقتصاد ملی نشان میدهد. که از يك طرف موجب رکود فعالیتهای عمرانی دولت و از جانب دیگر منجر به صرفه‌جویی در هزینه‌های مصرفی دولتی گردیده و این روند نزولی بطور غیر مستقیم بر هزینه‌های مصرفی بخش خصوصی نیز تأثیر گذارده و از میزان رشد آن کاسته است.

در سال ۶۲ هزینه ناخالص داخلی با رشدی معادل ۱۳/۱ درصد نسبت به سال قبل حدود ۳۴۸۷ میلیارد ریال گردید که این رشد عمدتاً ناشی از رشد تشکیل سرمایه ناخالص و به میزان کمتری رشد هزینه‌های مصرفی خصوصی بوده است.

درآمد ملی و درآمد سرانه

درآمد ملی در سال ۱۳۶۲ از رشدی معادل ۱۲/۸ درصد برخوردار بود و درآمد سرانه نیز در این سال حدود ۹ درصد رشد داشت، باید توجه داشت که در رقم درآمد ملی استهلاك ناشی از صادرات جنگ منعکس نیست زیرا این نوع خسارات موجب کاهش ارزش سرمایه‌های ملی است و در حسابهای ترازنامه ملی و ثروت ملی منعکس نیست.

در این سال با وجود افزایش هزینه‌های مصرفی نهائی به میزان ۶/۸ درصد نسبت به رقم مشابه سال قبل، سهم متغیر مزبور در هزینه ناخالص داخلی، به دلیل افزایش سریعتر تشکیل سرمایه ناخالص از ۷۲/۲ درصد در سال ۶۱ به ۶۸/۲ درصد در سال ۶۲ کاهش یافت.

در سال ۶۳ هزینه ناخالص داخلی با رقمی معادل ۳۴۹۵ میلیارد ریال در سطحی معادل رقم مشابه سال قبل باقی ماند اجزاء تشکیل دهنده هزینه ناخالص داخلی عبارتند از:

درآمد ملی در سال ۱۳۶۳ به رقمی حدود ۳۴۸۹ میلیارد ریال به قیمت ثابت بالغ گردید که بیانگر کاهش حدود ۲/۵ درصد نسبت به رقم مشابه سال قبل می باشد درآمد سرانه طی همین دوره حدود ۵/۵ درصد نسبت به رقم سال قبل نقصان یافت.

۱- هزینه‌های مصرفی خصوصی

۲- هزینه‌های مصرفی دولتی

۳- تشکیل سرمایه ثابت ناخالص

۴- خالص صادرات کالاها و خدمات

۵- خالص درآمد عوامل تولید از خارج

در جدول صفحه بعد درآمد تولید ناخالص ملی برحسب فعالیتهای اقتصادی به قیمت ثابت سال ۱۳۵۳ منعکس گردیده است.

بررسی اجزاء مزبور نشان دهنده آن است که در سال ۱۳۶۳، هزینه‌های مصرفی بخش خصوصی با سهمی حدود ۶۳ درصد در هزینه ناخالص داخلی از رشدی معادل

در جدول دوم مقایسه تولید ملی به قیمت‌های ثابت و جاری در فاصله سالهای ۸۵ تا ۶۳ نشان داده شده است.

۲/۴ درصد برخوردار بود درحالیکه سایر اقلام عمده هزینه نسبت به ارقام مشابه سال قبل کاهش داشت. کاهش تشکیل سرمایه ثابت و بمیزانی کمتر کاهش هزینه‌های مصرفی دولت تأثیری منفی بر روند هزینه‌های ناخالص داخلی بر جای گذاشت. روند نزولی دومؤلفه مزبور در سال ۱۳۶۳ بوضوح تأثیر کاهش درآمدهای حاصل از صادرات نفت خام و

درآمد و تولید ناخالص ملی برحسب فعالیتهای اقتصادی
به قیمت های ثابت (۱۰۰=۱۳۵۳)

سهم در تولید ناخالص داخلی

ارقام به میلیارد ریال		رشد (درصد)		سهم در تولید ناخالص داخلی (درصد)		
۱۳۶۱	۱۳۶۲	۱۳۶۳	۱۳۶۲	۱۳۶۳	۱۳۶۲	
۴۳۶	۴۲۹	۴۴۶/۷	۱/۶	۴/۱	۱۳/۱	گروه کشاورزی
۵۲۶/۸	۵۳۱/۱	۴۵۲/۵	۰/۸	۱۴/۸	۱۳/۲	گروه نفت
۵۹۰/۷	۶۸۳/۱	۷۰۵/۱	۱۵/۶	۳/۲	۲۰/۶	گروه صنایع و معادن
۱۵۴۶/۲	۱۸۳۳/۷	۱۸۷۱/۸	۱۸/۶	۲/۱	۵۴/۷	گروه خدمات
۵۹/۴	۵۹/۱	۵۴/۸	۰/۵	۷/۳	۱/۶	کسر میشود: کار مزد احتسابی
۳۰۴۰/۳	۳۴۱۷/۸	۳۴۲۱/۳	۱۲/۴	۰/۱	۱۰۰	تولید ناخالص داخلی بقیمت عوامل تولید ناخالص داخلی بقیمت عوامل (بدون نفت)
۲۵۱۳/۵	۲۸۸۶/۷	۲۹۶۸/۸	۱۴/۱۸	۲/۸		خالص درآمد عوامل تولید از خارج
۳۱/۱	۴۷/۷	۳۸/۱	-	-		خالص مالیاتهای غیرمستقیم
۳۱۱۵/۲	۳۵۳۴/۴	۳۵۳۳/۱	۱۳/۵	۰		تولید ناخالص ملی (بقیمت بازار)
۳۳۵/۲	۳۸۶/۳	۳۲۰/۱	-	-		نتیجه رابطه مبادله بازرگانی
۳۴۵۰/۴	۳۹۲۰/۷	۳۸۵۳/۲	۱۲/۶	۱/۷		درآمد ناخالص ملی (بقیمت بازار) کسر میشود:
۲۳۲/۱	۲۷۲/۳	۲۹۰/۲	۱۷/۳	۶/۶		استهلاك سرمایه های ثابت
۴۳/۸	۶۸/۹	۷۳/۷	-	-		خالص مالیاتهای غیر مستقیم
۳۱۷۴/۵	۳۵۷۹/۵	۳۴۸۹/۳	۱۲/۸	۲/۵		درآمد ملی

منابع و مأخذ: گزارش اقتصادی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و ترازنامه سال ۰۶۲/س

درآمد ملی بقیتهای ثابت سال ۵۳ و به قیمتهای جاری

ارقام به میلیارد ریال

سال	به قیمت ثابت سال ۵۳	به قیمت جاری
۱۳۵۸	۳۲۰۳/۲	۶۰۱۸/۹
۱۳۵۹	۲۶۷۳/۵	۶۳۰۳/۱
۱۳۶۰	۳۷۵۹/۲	۷۶۶۸
۱۳۶۱	۲۱۰۰/۷	۹۹۱۳/۲
۱۳۶۲	۳۵۷۹/۵	۱۲۵۳۱/۷
۱۳۶۳	۳۴۸۹/۳	۱۳۶۲۹/۶

